

~ ડૉ. અમીબહેન પટેલ (અમદાવાદ)

આધ્યાત્મિકતા અને પતંગ

પતંગ રસિયા પતંગનો ઢઢો જોઈ પતંગ લેવી કે ના લેવી તે નક્કી કરે છે. ઢઢો ટાઈટ હોય એ પતંગ બરાબર ચઢે નહીં એટલે એવી પતંગ ના ખરીદે. આધ્યાત્મિકતામાં પણ માનરૂપી ઢઢો ટાઈટ હોય તે ઉપર ઊઠી ન શકે. પણ સત્પુરુષ કોઈ ભેદ રાખ્યા વગર, કૃપા કરીને દરેકનો સ્વીકાર કરે છે.

પતંગની સ્થિરતા તેની કમાન પર આધારિત છે. તેમ આધ્યાત્મિકતામાં સ્થિરતા સત્પુરુષ સાથેના જોડાણ પર આધારિત છે. પવન ઓછો હોય તો ઠૂમકા મારવા પડે. હાથ પણ દુઃખી જાય. પવન બરાબર હોય તો ઢીલ મૂકે અને પતંગ સડસડાટ ઉપર ચડે. આધ્યાત્મિક પ્રગતિમાં પ્રસંગ આવે ત્યારે ધૂન-ભજન અને નિર્દોષબુદ્ધિની ઢીલ છોડે તો સડસડાટ વધે. પ્રસંગે મૂંઝવણ આવે ત્યારે ધૂન-ભજન ઓછાં પડે અને પ્રભુને કર્તા-હર્તા ન મનાય તો સત્સંગમાં ટકી રહેવા સંઘર્ષ કરવો પડે, હારી જવાય. ક્યારે ઢીલ મૂકવી અને ક્યારે ઠૂમકા મારવા એ આવડી જાય તો ગમે તેવી પતંગ આકાશમાં ચઢી જાય. તેમ સત્સંગમાં ક્યારે શું પકડવું અને શું છોડવું તે આવડી જાય તો ગમે તેટલા કઠિન સમયમાં પણ તકલીફ ના પડે. આજ્ઞા અને સંતસમાગમ, ધૂન, નિર્દોષબુદ્ધિ પકડી રખાય અને અભાવ-અવગુણ છોડી દેવાય તો ગમે તેવા જટિલ પ્રસંગે પણ સત્સંગમાં આનંદ રહે.

ફીરકી પકડનાર સાથીદાર ફીરકી એવી કુશળતાથી પકડે કે જ્યારે જરૂર હોય ત્યારે દોરીથી ઢીલ છોડે અને દોરી વીંટતી વખતે ગૂંચ પડવા ન દે અને જો ગૂંચ પડે તો ઉકેલી આપે. બે સારા સાધુ અને ત્રણ સારા હરિભક્ત સાથે સમાગમ હોય તો પ્રસંગે મૂંઝવણ આવે ત્યારે મહિમા અને ગુણગાન ગાઈ મૂંઝવણમાંથી બહાર કાઢી દે.

પતંગ ચગાવતી વખતે બીજા વચ્ચે ઝોળ નાંખે, કાપવા પણ આવે; હાથમાં ચીરા પણ પડે અને પીડા પણ થાય. પણ જે નો માંજો સારો હશે તેને કંઈ નહીં નડે. સત્સંગમાં દેહભાવ ટાળવા પ્રસંગ આવશે અને પીડા આપશે. જેની ધૂન-ભજન-કથાવાર્તા ઉપર પકડ હશે, આજ્ઞારૂપી દોર જેણે પકડી રાખ્યો હશે અને સત્પુરુષને રાજી કરવાની રુચિ હશે તે હસતાં રમતાં દેહભાવથી ઉપર ઊઠી જશે.

જેની પતંગ આકાશમાં સ્થિર થાય તે બીજાને સહેલનો આનંદ આપે; હવે તેને બીજી કોઈ પતંગ વચ્ચે નડશે નહીં. એવી રીતે સત્સંગમાં જેની ઉપાસના દઢ થાય તે પોતે સ્થિર થઈ જાય છે અને બીજાને સ્થિર થવામાં મદદરૂપ થાય છે. હવે એને પ્રસંગ દુઃખી નહીં કરી શકે.

પતંગ જો ફાટે તો તેને સાંઘવી પડે, નહીંતર ચડે જ નહીં. તેમ જો સત્પુરુષનો અભાવ આવે તો તેને પ્રાયશ્ચિત્તરૂપી પ્રાર્થના કરી ઓગાળવો જ

પડે, નહીંતર સત્સંગમાં આગળ ના વધાય અને પડી જવાય. મૂળ દોરી સાથેનું પતંગનું જોડાણ છૂટે તો પતંગ તૂટે અને જમીન પર પટકાય. અક્ષરધામ તરફ ગતિ હોય ત્યારે જાગરૂકતા ના રહે અને આજ્ઞારૂપી દોરી અને ગુરુને રાજી કરવાનો ભાવ છૂટે તો નિશાન ચૂકી જવાય.

યોગીજી મહારાજ અને સંતો ઘરે પધાર્યા ત્યારે બાળ જશુ સંતસેવા અને સમાગમ મૂકી પતંગ ચગાવવાનો નિર્દોષ આનંદ માણવા સાથીદારો સાથે ગયા. આધ્યાત્મિક ઈતિહાસમાં કોઈ ગુરુએ પતંગ જેવી નિર્દોષ રમત છોડી દેવાની પોતાના શિષ્યને ભાવ્યે જ આજ્ઞા કરી હશે. 'તમારામાં તલમાત્ર કસર નહીં રહેવા દઉં.' શ્રીજીના આ સંકલ્પને સાર્થક કરવા પ્રભુના સ્વરૂપ યોગીજી મહારાજે જશુને આવી આજ્ઞા આપી. ગુરુની આજ્ઞામાં દેહભાવ ટાળવાનું સામર્થ્ય હોય છે. શિષ્ય પણ એટલો જ કૃતનિશ્ચયી કે એ પળે જ ગુરુના વચન આગળ પતંગ ચગાવવાનો શોખ ગૌણ થઈ ગયો. બાળ જશુને પતંગ ચગાવવાનો જેટલો આનંદ આવતો હતો તેનાથી અનંતગણો આનંદ ગુરુના વચને ગુરુને રાજી કરવા સમર્પિત થવામાં આવતો હતો. આજ્ઞા, ઉપાસનાની દઢતા, મહિમાયુક્ત સેવા, પ્રસંગે નિર્દોષબુદ્ધિ, ભગવાનનું અને ધૂનનું બળ લઈ બાળ જશુ અખંડ ચિદાકાશમાં રહેતા થઈ ગયા. સાહેબદાદાએ વર્ષો બાદ પપ્પાજીની આજ્ઞાથી પતંગ ચગાવી અને તે પણ ભક્તોના આનંદ માટે સ્મૃતિ આપવાની કલ્યાણકારી અને દિવ્ય ક્રિયામાત્ર હતી. તેમણે જીવનભર યોગીજી મહારાજની સ્મૃતિ અને આજ્ઞારૂપી દોર પકડી રાખી યોગીજી મહારાજને રાજી રાખવાનું અનુસંધાન રાખ્યું તો તેઓ પ્રભુને રહેવાનું ધામ બની ગયા. અને અત્યારે પોતાના ભક્તોને પ્રભુના આનંદની સહેલ આપી રહ્યા છે.

આપણે પણ નિયમ અને શિસ્તમાં રહી આજુબાજુવાળાની પતંગ કાપ્યા વગર તેમને પતંગ ચગાવવાનો આનંદ માણવા દઈએ તો આપણી પતંગ આકાશમાં ઊંચે પણ ચડશે અને સ્થિર પણ રહેશે. તેવી જ રીતે જીવનમાં કુસંગ, ઈર્ષા, વાદવિવાદ, ટીકાટિપ્પણ છોડી પ્રભુ અને ગુરુએ આપેલ નિયમ-ધર્મ પ્રમાણે જીવીશું તો અનેરી આધ્યાત્મિક ઊંચાઈ પ્રાપ્ત થશે અને ગુરુકૃપાથી સહેજે સહેજે અખંડ ચિદાકાશમાં રહેતા થઈ જવાશે.

મકરસંક્રાંતિ એટલે સૂર્યની દક્ષિણથી ઉત્તર તરફ મકર રાશિમાં ગતિ. શુભ કાર્ય કરવા માટે ઉત્તમ સમય. જ્યારે જીવ સત્સંગમાં ગુરુને રાજી કરવાના ભાવથી જીવે, ઉપાસના દઢ હોય અને સંપ, સુહૃદભાવ તથા એકતા રાખી મંડે તો જીવભાવ ઓગળી જાય અને દિવ્યભાવમાં સંક્રમણ થઈ જાય. ◆